

CURIOSA LATINA

Kjell Weinius 1991

På den tiden latinet fortfarande var ett gångbart kommunikationsmedel människor emellan och således studerades intensivare än idag, användes det även i mer eller mindre seriösa sammanhang. Ja, man kanske rent av lekte med språket ungefär på samma sätt som människor än idag gör, om

de är tillräckligt språkbegåvade. Du kan säkert komma på något exempel ur moderna humoristers repertoar. Låt oss titta på några mer eller mindre märkliga latinska meningar och versrader. Du behöver ett lexikon att slå upp en del ord i. Vi börjar med några ordlekar.

1 Den tyske filosofen Schopenhauer hade av en domstol dömts att betala ett livslångt skadestånd till sin f.d. husföreståndarinna. När han underrättades om hennes död, skrev han på sista inbetalningen:

Obit anus, abit onus.

2 Amore, more, ore, re

Servantur alt. Probantur amicitiae.

Rebusar har roat människor i alla tider. Nedanstående rebus kan ha stått på en gravsten:

**3 O quid tua te
be bis bia abit
ra ra ra
es et in
ram ram ram
i i**

Svårt? Några tips: Vad heter på latin ”över”, ”tre gånger”, ”två gånger”?

Följande versrader ger exempel på palindromer. Du har kanske inte hört det ordet förut, men du känner till innebörden, om jag nämner ord som rör, radar, naturrutan, eller meningen: Ni talar bra latin. Två exempel från latinet är:

4 Otto tenet mappam, madidam mappam tenet Otto.

5 Sumitis a vetitis; sitit is, sitit Eva, sitimus.

Onomatopoetiska ord och uttryck är ljudhärmande. Här kommer rader från romerska författare:

6 At tuba terribili sonitu taratantara dixit. (Ennius)

7 **Quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant.** (Ovidius)

Vilket versmått verkar exemplen 4-7 vara skrivna på? Den duktige medeltidslatinisten kunde naturligtvis också skriva på vers. Följande hexameterrad tillskrivs ömsom Hannibal ömsom Alarik, som båda vid skilda tillfällen stod ”ante portas”. (När, då, då?)

8 **Te tero, Roma, manu nuda; date tela, latete!**

Upptäcker du finessen i konstruktionen?

Hur många versfötter finns det i en hexameter? Alldeles riktigt, sex!

Om du nu kommer ihåg dina grekiska räkneord, vad heter då en rad med fem versfötter?

9 **Perturbabantur Constantinopolitani innumerabilibus sollicitudinibus.**

Vad är speciellt med dessa rader, tycker du?

En hexameter + en pentameter (Har den verkligen fem versfötter? Fråga din lärare och se om han/hon kommer ihåg hur det förhåller sig.) bildar ett elegiskt distikon. Följande distika skrevs till Clemens IV, då han valts till påve 1265:

10

Laus tua, non tua fraus, virtus, non copia rerum

Scandere te fecit hoc decus eximium.

Pauperibus tua das, numquam stat ianua clausa,

Fundere res quaeris nec tua multiplicas.

Conditio tua sit stabilis! Non tempore parvo

Vivere te faciat hic Deus omnipotens!

“Duglighet, ej bedrägeri, sedligt leverne, ej rikedomar har fört dig på stigen till denna förträffliga utmärkelse.

Åt de fattiga ger du av det som är ditt, för dem är din dörr aldrig stängd, du söker dela med dig, inte föröka din egen rikedom.

Må hälsan alltid stå dig bi! Ett icke kort liv här må den allsmäktige Guden ge dig!”

Men det var många som motsatte sig Clemens’ upphöjelse. De smickrande raderna får lätt en helt annan innebörd, om man läser dem från slutet och ändrar interpunktionen en aning. Och det fantastiska är att det är fortfarande helt acceptabla elegiska distika!

Omnipotens Deus hic faciat te vivere parvo

Tempore! Non stabilis sit tua condicio!

Multiplicas tua nec quaeris res fundere; clausa

Ianua stat, numquam das tua pauperibus

Eximium decus hoc fecit te scandere rerum

copia, non virtus, fraus tua, non tua laus.

Översätt och du skall få se ett praktexempel på niddikt, skriven av en människa med mycket goda kunskaper i latin.

Facit till Curiosa Latina

- 1 Kärningen är död, bördan borta.
- 2 Vänskapliga förbindelser bevaras (bevisas) genom kärlek, goda seder, ord och handling.
- 3 Rebusen uttydes: = O, superbe, quid superabis? Tua superbia te superabit; terra es et in terram ibis. O, du övermodige, varför yvs du? Ditt högmod ska besegra dig; du är jord och du ska gå till jorden (jmf ”av jord är du kommen, jord skall du åter varda).
- 4 Otto har en servett, en fuktig servett har Otto.
- 5 Ni tar från det förbjudna; han är törstig, Eva är törstig, vi är törstiga.
- 6 Tuban dock ljud med ett skrämmande dån ”taratantara tara”.
(Ennius versrad är lätt omgestaltad i Vergilius Eneid, 9:503.)
- 7 ”Fast de hålla sig nere i vattnet, låta de hänsynslöst de kväkande skällsorden hagla:” (Ovidius Metamorphoses VI:376-7, om till grodor förvandlade bönder; tolkning av Harry Armini)
- 8 Med bara handen jag krossar dig, Rom; utlämna vapnen och göm er! (Hannibal 211 f.Kr., Alarik 410 e.Kr.)
- 9 Konstantinopolitanarna bringades ur fattningen av oräkneliga bekymmer.
- 10 Må den Allsmäktige giva dig ett kort liv på jorden!
Må ditt hälsotillstånd vara bräckligt!
Du strävar att göra dig själv rikare, icke att sprida rikedomen.
Din dörr är ständigt stängd, Du ger aldrig av ditt överflöd till de fattiga.
Till detta höga ämbete har du kommit
på grund av Din rikedom och Ditt svekfulla beteende,
icke på grund av oförvitlighet och duglighet.